

Govor sela Črečan

Jelinek, Lana

Undergraduate thesis / Završni rad

2014

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:031156>

Rights / Prava: [In copyright/Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Lana Jelinek

Govor sela Črečan

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Ljiljana Kolenić

Osijek, 2014.

Sadržaj

Sažetak.....	3
Ključne riječi.....	3
1. Uvod.....	4
2. Fonologija.....	5
2.1. Akcentuacija.....	5
2.2. Vokalizam.....	6
2.2.1. Refleks jata.....	7
2.2.2. Refleks poluglasa.....	7
2.2.3. Samoglasnici u naglašenoj poziciji.....	7
2.3. Konsonantizam.....	8
3. Morfologija.....	10
3.1. Gubitak vokativa.....	10
3.2. Dvojina.....	10
3.3. Imenice.....	10
3.4. Pridjevi.....	14
3.4.1. Pridjevsko – zamjenička sklonidba.....	14
3.4.3. Komparacija pridjeva.....	15
3.5. Zamjenice.....	16
3.6. Brojevi.....	18
3.7. Glagoli.....	18
3.7.1. Infinitiv i supin.....	18
3.7.2. Sustav paradigmi za izricanje vremena.....	19
3.7.3. Glagolski načini.....	20
3.7.4. Glagolski pridjevi i prilozi.....	20
3.8. Prilozi.....	21
3.9. Prijedlozi.....	22
3.10. Veznici, uzvici, čestice.....	23
4. Sintaksa.....	23
4.1. Red riječi.....	23
4.2. Oblici.....	24
4.3. Vrste riječi.....	25
5. Leksik.....	26
6. Zaključak.....	29
7. Litaratura.....	30
8. Prilog.....	31
8.1. Transkripcija zvučnog zapisa Katarine Magdalenić.....	31
8.2. Transkripcija zvučnog zapisa Nevenke Ozmec.....	32

Sazetak

U završnom radu razmatra se fonološki, morfološki i sintaktički opis govora Črečana. U uvodu se navodi tema i hipoteza ovog istraživačkog rada, a opisana je i povijest Črečana. Nakon opisa govora, nalazi se leksik tj. nepoznate riječi i spomenute su riječi stranog podrijetla (hunagirizmi, germanizmi) koje se u Međimurju još uvijek mogu često čuti zbog povijesnih prilika. Pozornost je posvećena potkrepljivanju hipoteze da se u govoru sela Črečana još uvijek čuvaju kajkavske osobine. Svaki dio detaljno je razrađen s napomenama o osobinama kajkavštine koje se čuvaju, ali i onima koje su se izgubile. Na samome kraju priložena je i transkripcija razgovora s kazivačicama.

Ključne riječi: Povijest Črečana, fonologija, morfologija, sintaksa, leksik.

1. Uvod

U Međimurju se čuvaju sve odlike kajkavskog narječja iako se govor razlikuje od sela do sela. Tema ovog seminarskog rada opisivanje je govora sela Črečan koji još uvijek nije sustavnije istražen. Blažeka (2008) je govor Črečana uvrstio u macinečku podskupinu, tj. u prijelazne govore između srednjeg i gornjeg poddijalekta kojem uz Črečan pripadaju Macinec i Trnovec, a u široj podjeli pripada zagorsko-međimurskom dijalektu. Opis se temelji na osobnom istraživanju i prikupljanju podataka snimanjem kazivačica Katarine Magdalenić (rođ. 1942.) i Nevenke Ozmeć (rođ. 1940.) u mjesecu studenom i prosincu 2013. godine u Črečanu. U seminarskom radu korištena je relevantna literatura Mije Lončarića *Kajkavsko narječe* u kojem se opisuju glavne odlike spomenutog narječja te knjiga Đure Blažeke *Međimurski dijalekt* u kojoj se pobliže istražuju pojedini govorovi Međimurja.

Početna hipoteza seminarskog rada je da se u govoru sela Črečan još uvijek čuvaju kajkavske osobine. Rad je podijeljen na četiri dijela – fonologiju, morfologiju, sintaksu i leksik. Svaki dio detaljno je razrađen s napomenama o osobinama kajkavštine koje se čuvaju, ali i onima koje su se izgubile.

Prije same analize govora, ukratko će se opisati povijest sela. Črečan se nalazi na jugozapadu Međimurja i bregovi iznad sela pripadaju subalpskom pojasu te od Črečana nadalje prema Donjem Međimurju počinje Panonska nizina. Naselje pripada Općini Nedelišće koja broji 11 sela. Godine 1904. u Črečanu je izgrađena kapelica Uzvišenja svetog križa, a naselje pripada rimokatoličkoj župi Pohođenja Blažene Djevice Marije u Macincu. Črečan je rodno mjesto uglednog hrvatskog skladatelja Josipa Vrhovskog po kojem je nazvan vrlo uspješan pjevački zbor *Josip Vrhovski Nedelišće* koji čuva glazbenu ostavštinu i spomen na ovog skladatelja. U Črečanu je 1919. godine rođen Jakob Ladić, svećenik i hrvatski domoljub, koji je ubijen na robiji u Beogradu 1949. Godine i povodom 50. obljetnice njegove smrti, njemu u čast, u Črečanu je Matica hrvatska Čakovec postavila spomen-ploču. Prema popisu iz 2011. godine Črečan ima 434 stanovnika u 138 kućanstava.

U mjestu djeluje dobrovoljno vatrogasno društvo, a od sportskih klubova najuspješniji je *Odbojkaški klub Centrometal Črečan*, osnovan 1971. godine, a klub 2002. ulazi i u 1.A hrvatsku ligu čiji je i danas član i od strane sportskih novinara proglašeni su za najbolju međimursku momčad u 2012. godini. Također, aktivna je i Udruga žena Črečan koja organizira različita druženja, a nedavno, 2013. godine osnovana je i Udruga mladih Črečan koja okuplja one mlađe stanovnike.

2. Fonologija

2.1. Akcentuacija

Za prakjkavski vrijedi ono što se inače uzima i za hrvatski jezik, da su prozodijske promjene u određenom dijelu praslavenskoga izazvale četiri promjene u vokalizmu. Prva je slabljene i zatim otpadanje poluglasa u slabom položaju, što je zajedničko za cijeli praslavenski. Druga je kontrakcija vokala nakon otpadanja intervokalnog *j*, što je zahvatilo veći dio praslavenskoga, osim istočnoslavenskog dijela. Treća i četvrta promjena uglavnom su južnoslavenske i to prijelaz skupa *poluglas + sonant* u vokal te denazalizacija nazalnih vokala. (Lončarić, 1996: 42)

Na području cijelogra dijalekta nema parova riječi gdje bi kvantitea bila fonološki relevantna. Svaki se naglašeni samoglasnik u nekoj toničkoj riječi može sasvim proizvoljno izgovoriti i dugo i kratko. To znači da je fonološki relevantno samo mjesto siline, a modulacija, dizanje i spuštanje tona, te kvantiteta, duljina ili kraćina sloga, odnosno samoglasnika, nemaju značaja na razini fonema i riječi. Te vrednote imaju ulogu na razini rečenice, njima se ostvaruje rečenična intonacija. Duljinom ili kraćinom naglašenoga samoglasnika može se izraziti osjećaj ili stav govornika: ironija, srdžba, ljutnja, nestrpljivost, čuđenje, suošćeće, pomirljivost... Konkretno značenje ovisi o situaciji, modulaciji i glasnoći izgovorenih riječi (Blažeka, 2008:16): *Te pa se ona ženila pa ne mela, ne, ne bila niti punoletna, te pa sam rekla: Ka' pa ve?*

U ovom pitanju dulji izgovor naglašenoga samoglasnika može izražavati ironiju (ovdje je ironija), srdžbu, ljutnju, nestrpljivost, ali nikako ne može izražavati neutralnost govornika spram osobe kojoj je to pitanje upućeno, dok je kratki izgovor naglašenoga samoglasnika uglavnom neutralan.

Budući da je mjesto siline jedino fonološki relevantno, intenzitet ostvaraja siline na naglašenom slogu znatno je jači nego u onim govorima koji imaju opreke po kvantiteti i modulaciji. Posljedica je toga slabljenje samoglasnika koji nisu naglašeni (labavost izgovora ili gubljenje) (Blažeka, 2008: 16): *To t'je te po ne bilo sjajno.*

Blažeka (2008) kaže da mjesto naglaska u pojedinom obliku riječi često ima razlikovnu funkciju, njime se ostvaruju različite riječi i njihovi oblici. Blažeka navodi primjere: *G'ospa – Blažena Djevica Marija / gosp'a – gospođa, Cig'on – Rom / c'igan – karakterna osobina.*

Naglašen može biti svaki slog bez obzira na položaj u riječi. U načelu tonička riječ ima samo jedan naglasak. Neke dulje riječi imaju uz osnovni naglasak još jedan naglasak, manjega intenziteta. Zbog duljine riječ se u izgovoru dijeli na dvije izgovorne cjeline, dio s glavnim

naglaskom i dio koji dobiva sporedni naglasak. Do toga dolazi u sljedećim primjerima (sporedni naglasak je podcrtan) (Blažeka, 2008:19):

- a) Neke dulje složenice posebice one njemačkoga podrijetla, uglavnom se izgovaraju s dvama naglascima, npr. *r'ajsn'ejdlin*. Kod kazivačice je pronađen primjer: *A denes to se se dela z m'ašiner'ijom*.
- b) U superlativima gdje su uglavnom naglašeni i prefiks i osnovni dio riječi, npr. *N'ajv'ekši, n'ajj'akši*. Kod kazivačice Katarine pronađeni su idući primjeri: *n'ajl'epše zobave, ...jo sam se z tem n'ajr'ajši*.
- c) U nekim pojedinačnim prilozima kao što je prilog *n'igd'or*: *To n'igd'or nič so nam ne mogli kupiti*.

Lončarić (1996) piše da je osnovna kajkavska akcentuacija po inventaru troakcenatska tj. sastojala se od tri naglaska (prozodema sa silinom), s nenaglašenom duljinom u slogovima ispred naglaska (prednaglasna duljina). Akcenti su jedan kratki i dva duga:

- " kratki
- ^ dugosilazni, cirkumfleks
- ~ dugouzlazni, akut

Kod kazivačica su pronađeni sljedeći primjeri:

Kratki (") *Kräve smo meli, ka smo z krävaj delali. Ve smo posle pâjceke hronili.*

Cirkumfleks (^) *Onda smo morale se i mi dêlati. Ne kaj bi dojšo drugi den po pol nôči.*

Akut (~) *Onda pa smo šibje tu vum navozili. Trëtji razred hodi.*

Atoničke (nenaglašene) riječi mogu biti ili samo proklitike ili proklitike i enklitike, što je općekajkavska osobina. Samo proklitike jesu atonički veznici i prijedlozi (Blažeka, 2008: 20):

Nesi smeо iti v cirkvo.

U prijedložnim sintagmama s klitičkim oblicima osobnih zamjenica i povratne zamjenice naglasak je uvijek na prijedlogu, npr. *v'u se, p'o j'ih*. No prenošenje naglaska na prijedloge je vrlo rijetko.

U nekim se afektivnijim iskazima mjesto naglaska može razlikovati od uobičajenog: u jednim se primjerima primiče prema kraju (ako je osnovni naglasak na početnim slogovima riječi), a u drugim prema početku (ako je osnovni naglasak na završnim slogovima riječi): *Betežniko je teško kop'ati. / Moraš dobro k'opati kuruzo.* (Blažeka, 2008: 21)

2.2. Vokalizam

Kako bi se nadoknadila razlikovna obilježja koja postoje u govorima gdje postoji opreka po kvantiteti i modulaciji, u međimurskom je dijalektu došlo do prefonologizacije kvantitete

samoglasnika u njihovu kvalitetu. Zbog toga samoglasnički inventari u naglašenoj poziciji imaju od deset do trinaest jedinica. (Blažeka, 2008: 22) Nigdje drugdje u slavenskom svijetu nema kao u kajkavštini na tako malom prostoru tako velikih razlika u akcentuaciji, ni tipološki ni genetski. (Lončarić, 1996: 63)

U naglašenoj poziciji postoji 1 monohtonški inventar i 6 diftonških inventara, a u nenaglašenoj poziciji 2 monohtonška inventara. (Blažeka, 2008: 22) U seminaru će se navesti samo oni inventari koji pripadaju macinečkoj podskupini, črečanskom govoru.

Osnovni je monohtonški inventar u naglašenoj poziciji koji se sastoji od 10 samoglasnika. Silabem je i *r*. Samoglasnici su *i, u, j, ɔ, ɛ, o, e, ɑ, ɛ, a*.

On je u međimurskom dijalektu dominantan po svojem utjecaju i raširenosti. I govornici iz mjesta koji imaju diftonške samoglasničke sustave prilagođavaju vokalizam svojih mjesnih govora tomu monohtonškom sustavu. Najvažniji je razlog tome što je u Čakovcu monohtonški samoglasnički sustav, a mnogo stanovnika Međimurja školovanjem ili poslom gravitira prema glavnom središtu. (Blažeka, 2008: 22)

2.2.1. Refleks jata (ě)

U ishodišnom hrvatskom sustavu za jat se prepostavlja poseban vokal koji se bilježi s *ě*, dok se za kajkavštinu može prepostaviti zatvoreno *e* (*ɛ*) (Lončarić, 1996: 68): *Jeden moro z djetetom biti.*

Također, može se prepostaviti i otvoreno *e* (*ɛ*): *Tam na sənokoši. Pa smo te to vuni cəpali.*

Refleks je jata ekavski.

2.2.2. Refleks poluglasa

Poluglas se u govoru Črečana ostvaruje kao otvoreno *ɛ*: *Jen dən je bilo pre mlodenki. A dənes to se se dela z mašinerijom.*

2.2.3. Samoglasnici u naglašenoj poziciji (10 samoglasnika)

a) **Samoglasnik *a*:** *Nit si meo šl'ape nit šolce.*

b) **Samoglasnik *e*:**

Zatvoreno *e* (*ɛ*) – slično štokavskom *e*, obično od kratkog jata

Da se ne tak d'eca intereserali. Jeden moro z d'etetom biti.

Srednje *e* (*e*) – između zatvorenog i otvorenog

Jena s'eden i to tje te po ne bilo sjajno.

Otvoreno *e* (*ɛ*)

Pa smo te to vuni c'epali.

Jako otvoreno *e* - blisko samoglasniku *a* (*æ*)

Niti n'əmreš negda prodati ono kaj imaš. Tri smo bile hč'əri.

c) **Samoglasnik *i*** – kao i u štokavskom

*Ne kaj bi dojšo drugi den po pol noči **d'imo**.*

d) **Samoglasnik *o***

Zatvoreno *o* (*o*) – često od *u*

Pa mōž ka so delali. A koji pōt.

Srednje *o* (*o*) – *o* kao i u štokavskom

Oni bi sam dale z tem mot'oram.

Otvoreno *o* (*o*) – potječe uvijek od dugog *a*

J'q se ti več nem pelala nakl'qdat niti za boga. Oni so se k'qrtali.

e) **Samoglasnik *u*** – kao i u štokavskom

Mi smo ti ne meli veliko g'ustuvaje. Ručno okopali k'uruzo.

Samoglasnik 'u na početku riječi gotovo je uvijek dobio protezu *v* ili *h* (*vučiti*, *vulica*, *vura*).

2.3. Konsonantizam

a) **Suglasnik *v***

Fonem *v* ima u distribuciji osobine i sonanta i zvučnog suglasnika, stoga se zamjenjuje sa šumnikom *f* kao bezvučnim parom (Blažeka, 2008: 69): *Ako ne pošpricaš zabadaf. To si se tak ono pričjo. Meni je ne rom praf bilo.*

Fonem *v* izgubio se u mnogim suglasničkim skupinama (Blažeka, 2008: 69): *Onda smo se to si spooženili, onda saki je z svojim tipom kak je mogo delo.*

Glagoli na *-aviti* u cijelom međimurskom dijalektu mogu imati lik na *-ajiti* u infinitivu (kako bi se izbjegao hijat). Takva se osnova može prenijeti i na imperativ i glagolski pridjev radni (Blažeka, 2008: 69): *Kaj jo znom su prove korte meli ali su si naprajili. Oni so si tak po hrpaj sprajili.*

b) **Reflektiranje staroga prefiksa/prijedloga *v***

Ispred zvučnih suglasnika i sonanta reflektirao se kao *v*: *Rom v Zdravo Marijo ne. V Mocinci so niti ne šteli iti.*

Ispred bezvučnih suglasnika reflektira se kao *f*: *Nesi smeо iti f cirkvu. I išli smo to f kino.*

Ispred *m* ostvaruje se kao *h*: *Jo sem bila sedenojst let stara da je on hmruo.*

c) **Likvid *l***

Likvid *l* se ne čuva u govoru Črečana već se pojavljuje poluvokalno *ɥ*: *Negda si niti pidžamo ne meɥ. Što je šteɥ.*

d) **Depalatalizacija *lj* i *nj* te izostanak sibilarizacije**

Dolazi do gubitka opreke između *l* i *lj* te *n* i *nj*.

Ono zadovolni deca. Reko jo pa tu doma svije nahronila.

On je biu v vojski.

e) Refleksi *stj* i *skj*

Staro *stj = *skj* u cijelom je međimurskom dijalektu dalo šč: *I čuj, neje nišči delau.*

f) Skup *tj*

Sekundarni skup *tj* ostao je nepromijenjen u zbirnim imenicama, I jd. Imenica i-deklinacije i rednim brojevima (Blažeka, 2008: 79): *Te pa išče saki svoje tretji den.*

g) Refleks palatalnog *r*

Sekvencija *rz* na mjestu paraslavenskog palatalnog *r'* može se još uvijek čuti kod starijih govornika: *Jedino na tem morjo smo ne bili.*

h) Fakultativno gubljenje *j*

Fonem *j* može se gubiti u vezniku *kaj* u bržem tempu govora: *Ka stvarno nič te ne moro nišči nič opominjati.*

i) Protetski suglasnik ispred *u*

Na području cijelog međimurskog dijalekta u inicijalnom položaju samoglasnik *u* koji ne potječe od *o* dobiva protetski suglasnik *v* (Blažeka, 2008: 83): *V jegovi vulici su bile tri pucke. Jo sem se dobro vucila.*

j) Prijelazi *m > n*

Nazal *m* je na kraju riječi u kajkavskom narječju uglavnom očuvan i vrlo su rijetke promjene *m > n* na kraju riječi, ali se ipak događaju. Ta je promjena karakteristična za neke slovenske dijalekte, a posebice za čakavsko narječje (Blažeka, 2008: 84): *Jena seden i to tje te po ne bilo sjajno.*

k) Zamjenjivanje suglasnika u skupovima *m̄ > ml/m̄l*

To su več sumjali.

l) Ispadanje suglasnika u skupovima

čr > č   *Nesi mogo biti ka bi biu čez pol noči.*

dn > n   *Dve smo jene nosile.*

gd > d   *De ih je nišči ne vidjo pa so se kortali.*

m) Odbacivanje završnog samoglasnika

Kako – *kak*, tako – *tak*, tamo – *tam*

n) Umetanje samoglasnika

Nesi smeū iti v cirkvu.

o) Nema opreke između č i č̄

Več ga donesejo z bolnice v pidžami. Drugi den po pol noči.

p) Brojne su kontrakcije ili sinkope

ne mogu (*ne morem*) / *nemrem*

budem / **bom**

ne budete / **nate**

nije se / **neseje**

vidiš / **viš**

ti je / **tje**

mi je / **mje**

3. Morfologija

3.1. Gubitak vokativa

Jedna od glavnih kajkavskih karakteristika je i gubitak vokativa, pa se može reći da kajkavsko narječje ima samo šest padeža.

Of Marin veli je pa kak si te baka mogli to tak, išče živeti., ali također kaže: *Jaj, Isuse Dragi i Isuse blaga, kaj to ve?* gdje pronalazimo vokativ što je utjecaj standardnoga jezika.

3.2. Dvojina

Blažeka (2008: 101) navodi da je nestala gramatička kategorija dvojine, čak i u onim međimurskim govorima koji su najbližiji slovenskim dijalektima. No, u Črečanu se kod starijih ljudi još uvijek može čuti dvojina iako nedosljedno: *Je, pa mijia smo to tak, pa jeno tak, jeno dve leta smo se tak shojali. Mislim shojala, jo sem, tu smo negda vuni meli šibje. Nekaj se shojama jeno drugo.* (...) *Pa ka smo se zišli. I dopelo se za nami i onda od posle sma hodila.* (...) *Te smo se oženili.* Pa stric jegov je išo z kobilaj, a *mija* pa ka smo te *išla* z motorom naklodat. Ostatak dvojine vidi se u primjerima: *mija, dve leta, shojala, shojama, sma hodila, mijia, išla* ali također postoji izuzetak kad kaže: *shojali, zišli, oženili*. Čak u istoj rečenici upotrebljava dva različita oblika.

3.3. Imenice

Blažeka (2008: 15) razgrajuje međimurski dijalekt na više skupina i podskupina pa tako črečanski govor uvrštava u macinečku podskupinu (Črečan, Macinec, Trnovec), u prijelazne govore između srednjeg i gornjeg poddijalekta, a to su prijelazni govorovi između stanetinečke i čakovečke skupine govora. Prema tome navodi karakteristične nastavke za tu skupinu (takve nastavke ima i podturenska, vratišinečka, svetomartinska, lopatinečka skupina te Nedelišće).

a) Deklinacija imenica a-vrste

a1) Muški rod

U međimurskom dijalektu imenice muškoga roda i kad označuju što neživo imaju jednake oblike u genitivu i akuzativu, a u instrumentalu se ne čuva razlika između nekadašnjih mekih i

tvrdih osnova. Također, postoji samo kratka množina. (Blažeka, 2008: 108) U genitivu množine u črečanskom govoru se revladava nastavak *-i*, a u dativu, lokativu i instrumentalu množine *-aj*.

Tablica 1:

Jd.		Mn.	
N	<i>-Ø</i>	N	<i>-i</i>
G	<i>-a</i>	G	<i>-uf, rj. -i, Ø</i>
D	<i>-u</i>	D	<i>-aj, -um</i>
A	=G/N	A	<i>-e</i>
L	<i>-u, -o</i>	L	<i>-aj, -i, -ima</i>
I	<i>-um, -om</i>	I	<i>-aj, -i, ima, rj. -imi, -ami</i>

Deklinacija će biti oprimjerena iskazom kazivačice:

Njd: *Ali te za Božič itak smo si malo nekaj preskrbeli./ Drač je roso.*

Gjd: *Kuruzo smo čak negda i tri pot jenoga falata okopali ako je bilo de žvoli. / Te smo počeli tu toga grunta razrušiti.*

Ajd: *Da bi nam bor faloček dali. / Se narodi ima beciklina več, ima motora.*

Ljd: *To ovi v grodo su pili, a mi ne. / Ka niti čak v Mocinci ve to so ne si.*

Ijd: *Niti smo z cukorom ne jeli. / Ako smo z cukurlinom jeli, ka smo ne meli cukura.*

Nmn: *Mi smo tu bili kak mučeniki. / Nikši ovak so se niti ne prhkači pekli kak se ve to pečejo.*

Gmn: *Nega bilo niti stroji kak su ve ka bi se delali.*

Amn: *Ve smo posle pajceke hronili, teliće hronili. / I te po to tak minulo da ga ne bilo toti, kak bi rekla kak ve hodite na plesnjoke.*

Lmn: *Čuj, v grodaj je bilo, v grodaj je bilo čuda znam, jo mislim lepše. / O smo hodili te po zobavaj posle kak smo se to oženili, i po proščejaj.*

Kod imenica a-vrste muškoga roda koje označuju nazive naselja, primjerice Črečan, Mocinec (Macinec), Hroščan (Gornji Hrašćan) umjesto lokativa jednine upotrebljava se lokativ množine:

V Črečani su bile najlepše zabave. (U Črečanu su bile najljepše zabave.)

V Mocinci smo niti joko ne išli nigdor na zabavo. (U Macinec nikad baš i nismo išli na zabavu)

Te na zodje je v Hroščani bilo nekšo kino. (Onda na kraju je u Hrašćanu bilo neko kino.)

a2) Srednji rod

Imenice srednjeg roda koje označuju mlado od životinja vrlo se rijetko u množini upotrebljavaju u obliku po nejednakosložnoj promjeni (s morfemom *-et-*). U lokativu jednine očuvan je gramatički morfem *-i* iz stare meke deklinacije. (Blažeka, 2008: 115) U dativu, lokativu i instrumentalu množine najčešći nastavak je *-aj*.

Tablica 2:

Jd.		Mn.	
N	<i>-o/-e, -o</i>	N	<i>-a, -e</i>
G	<i>-a</i>	G	<i>-i(h), -i, -∅, -a, -e</i>
D	<i>-u, -e, -i</i>	D	<i>-m (-am)</i>
A	=N	A	=N
L	=m.r.	L	<i>-e(h), -i(h), -a(h), -aj, -ima</i>
I	<i>-om/-em, -om</i>	I	<i>-m (-ami), -aj</i>

Njd: *I po je prošlo leto. / Te na zodje je v Hroščani bilo nekšo kino.*

Gjd: *No, pa niti nikšoga kina ga ne bilo, nič smo ne meli. / Mi smo sam joko delali, al od tologa dela smo slabo meli.*

Ajd: *Tu smo negda vuni meli šibje. / I išli smo to v kino.*

Ljd: *Oni su ipak malo bole živeli, ne, kak mi tu na seli. / Nega toga negda bilo, pa niti tu v naši seli.*

Amn: *Ne, kak smo drva podirali, onda pa smo šibje tu vum navozili.*

b) Deklinacija imenica e-vrste muškog i ženskog roda

Nema razlika u deklinaciji imenica ženskoga i muškoga roda e-deklinacije. U dativu i lokativu jednine uglavnom se upotrebljava morfem *-i*, a u instrumentalu jednine *-om*. U genitivnu množine najčešći morfem je *-i*, a u dativu, lokativu i instrumentalu množine *-aj*.

Tablica 3:

Jd.		Mn.	
N	<i>-a, -o</i>	N	<i>-e</i>
G	<i>-e, -i*</i>	G	<i>-i(h), -i, -∅, -e</i>
D	<i>-e, -i</i>	D	<i>-am, -ama, -aj</i>
A	<i>-o, -u, -a</i>	A	=N
L	=D	L	<i>-a(h), -aj, -ama, -am</i>
I	<i>-o, -u, -om, -um, -oj</i>	I	<i>-ami, -am, -ama, -aj</i>

Njd: *Ka su meli mogučnosti, ka so im bili **tata** ali **deda** na kašim ka so ih mogli zdržovati.*

Gjd: *Vec so ti rekli žuri se dimo z **škole**. / To ve kak to deca, imajo se **forme**.*

Djd: *To si meo sako nedelo k **meši** jeno opravo. / K **vojski** je išo, ne.*

Ajd: *Nesi smeo iti v **cirkvo** tak kak se ve ide. / Da bi nam tam mogli kupiti kakšo **čokolodico**.*

Vjd: *Of Marin veli je pa kak si te **baka** mogli to tak, išče živeti.*

Ljd: *Tam na **senokoši** dojdi tam boš, tam bomo kupčali, tam bomo bračali. / Ne bio pri **vojski**.*

Ijd: *A denes to se se dela z **mašinerijom**. / Kaj smo se igrali, z onom **špagom** za skokati, to nam je bilo.*

Nmn: *Te **kove** črne, to smo niti za tu na seli ne znali. / Najlepše **zobave** su tu bile.*

Amn: *Nit si ne meo **šlape** niti **šolce**, dve smo jene nosile. / Ne ka bi išo tam ve na nekše **zobave**.*

Imn: *Ka smo si z **kravaj** delali, i **kravaj** je treba bilo nasušiti. / Ve posle kak smo hodili po **zobavaj**, ne.*

c) Deklinacija imenica i-vrste ženskog roda

Imenice ženskog roda na suglasnik uglavnom su sačuvale staru deklinaciju. Jedina je inovacija fakultativni sinkretizam DLI mn. Na *-ima* ili *-i*. (Blažeka, 2008: 124)

Tablica 4:

Jd.		Mn.	
N	-Ø	N	-i
G	-i	G	-i(h), -i
D	-e, -i	D	-(i)jam, -ama, -am, -ima
A	=N	A	=N
L	-e, -i	L	-e(h), -i(h), -ima, -ama
I	-ij-, -j-, -Ø + nastavci e- vrste	I	-mi, -ima, -ami, -imami, -ama

Nmn: *Tri smo bile hčeri, ne.*

3.4. Pridjevi

3.4.1. Pridjevsko-zamjenička sklonidba

Blažeka (2008) kaže da je od tri deklinacije iz praslavenskog jezika (zamjeničke, imeničke i složene) stvorena jedna jedinstvena deklinacija, po kojoj se dekliniraju pridjevi, pridjevske zamjenice, redni brojevi i participi. Neke se razlike čuvaju u Njd.m.r., a jedino je u ž.r.jd. prevladala imenička deklinacija.

Tablica 5:

		M	S	Ž
Jednina	N	-i, -Ø	-e, -o	-a
	G	-og (a), -eg (a)		-e
	D	-om (o), -em (o)		-i
	A	=N ili G		-o
	L	-im, -om, -em		-i
	I	-im		-om

Množina	N	- i	- a	- e
	G		- i (h)	
	D		- im (a)	
	A	- e	- a	- e
	L		- im (a)	
	I		- im (a)	

a) Muški rod

Njd: *Pa te znoš kak je bio razred veliki. / Dečkeri so bole te bili drveni.*

Gjd: *Tu kre vatrogasnoga doma.*

Ijd: *Oni su tak kak ono za božjim hrptom. / Ne, mele takšo malo hižico kak slomnatim krovom, ono pokrito.*

b) Ženski rod

Njd: *To v Črečani so dve bile hiže i jena je tam išče ve ona stora rezdrta. / Tam tota velika hiža.*

Ajd: *Za kovo črno. / Ne, mele takšo malo hižico kak slomnatim krovom, ono pokrito.*

Nmn: *E da bi takšo bilo, to bi bilo veselje, nego sam kelešice čiste pa zlevenke. / Je, pa te su išče ove bile neožejene sestre.*

Amn: *Te kove črne, to smo niti za tu na seli ne znali. / Kaj jo znom so prove korte meli ali su si naprajili.*

c) Srednji rod

Njd: *I tak, to ti je bilo onda veliko, mislim, siromaštvo preti ve. / Mojo godište je bilo plodno.*

Gjd: *Nič nemamo storoga kaj je na hiži bilo, se smo spodrli.*

Ajd: *Je, mi smo ti ne meli veliko gustuvaje.*

3.4.2. Komparacija pridjeva

Blažeka (2008: 131) navodi da se za tvorbu sintetičkoga komparativa uglavnom upotrebljavaju morfemi -š i -eš, na koje dolaze morfemi za rod i broj. Pronađeni su primjeri samo za morfem -š gdje je nastavak -ši: *Ve bo nedela svetek pa itak malo bo po bojni strošek. / Ona je jeno leto bila od jega stariša.*

Kod pridjeva s osnovom na *-d* (i pridjeva *krotek* koji ima osnovu na *-t -*) u komparativu dolazi do alternacije tih suglasnika s *-j* (Blažeka, 2008: 132): *Štere so bile od nas išče malo te mlajše.*

Za tvorbu perifrastičkoga komparativa služe prilozi *bole i več* (Blažeka, 2008: 132): *Jo mislim lepše i oni su ipak malo bole živeli.*

Superlativ se tvori od komparativa prefiksom *naj/nej* (Blažeka, 2008: 133): *To su bile, to su si povedali, najlepše zobave. / Lepo je to, mej je to tak, jo sam se z tem najrajši.*

Za tvorbu superlativa mogu poslužiti i prilozi *najbole ili največ* (Blažeka, 2008: 133): *Ona je najbole znola, najbole je.*

3.5. Zamjenice

U kajkavskom narječju za neživo upotrebljava se zamjenica *kaj* (od starije zamjenice **ka-iə*) po čemu je i to narječje dobilo ime. Vrlo je česta upotreba etičkog dativa *si* (zamjenice sebe/se): *Ali te za Božić itak smo si malo nekaj preskrbeli. Pa si mislim.*

Deklinacija osobnih zamjenica u međimurskom dijalektu prikazana je u sljedećoj tablici:

Tablica 6:

Jednina	N	<i>jo</i>	<i>ti</i>	
	G	<i>mene</i>	<i>tebe</i>	<i>Sebe</i>
	D	<i>meni/mej/mi</i>	<i>tebi/tej/ti</i>	<i>sebi/sej/si</i>
	A	<i>mene/me</i>	<i>tebe/te</i>	<i>sebe/se</i>
	L	<i>meni/mej</i>	<i>tebi/tej</i>	<i>sebi/sej</i>
	I	<i>menom</i>	<i>tobom</i>	<i>Sobom</i>
Jednina	N	<i>on</i>	<i>ona</i>	<i>Ono</i>
	G	<i>(n)jega,</i>	<i>(n)je</i>	<i>(n)jega, ga</i>
	D	<i>(n)jemo, mo</i>	<i>njoj, joj, ji</i>	<i>(n)jemo, mo</i>
	A	<i>(n)jega, ga</i>	<i>(n)jo</i>	<i>(n)jega</i>
	L	<i>(n)jemu</i>	<i>(n)joj</i>	<i>(n)jemu</i>
	I	<i>(n)jim</i>	<i>(n)jom</i>	<i>(n)jim</i>
Množina	N	<i>mi</i>	<i>vi</i>	<i>oni, one, ona</i>
	G	<i>nas</i>	<i>vas</i>	<i>(n)jih</i>
	D	<i>nam</i>	<i>vam</i>	<i>(n)jim, im</i>
	A	<i>nas</i>	<i>vas</i>	<i>(n)jih, (n)je, ih, je</i>
	L	<i>nas, nami</i>	<i>vas, vami</i>	<i>(n)jimi</i>
	I	<i>nami</i>	<i>vami</i>	<i>(n)jimi</i>

a) Osobne zamjenice

Njd: *Jo sem bila najstariša.*

Gjd: *Ona je jeno leto bila od jega stariša.*

Djd: *Što je ne hodjo, jemo je nič to ne bilo. / Več so ti rekli žuri se dimo z škole.*

Ijd: *On je to te tak išo ka se žjim pozdravjo.*

Dmn: *Isto dojdo sem, čin nemam nič takšoga, jím dom kakše kune.*

Oblici u dativu osobne zamjenice za 1. i 2. lice i dativu povratne zamjenice mogu imati *j: mej, tej, sej uz meni, tebi, sebi*: *Je ve pa mje krivo ka si ne bila.*

b) Posvojne zamjenice i povratno-posvojna zamjenica

Posvojne zamjenice su *moj, tvoj, njegof, njezin, naš, vaš, njihof*.

Povratno-posvojna zamjenica je *svoj*. Umjesto povratno – posvojne zamjenice može se upotrijebiti i posvojna zamjenica: *Oni sam svoje zdijejo.*

c) Pokazne zamjenice

U većini međimurskih govora ravnopravno se uz zamjenice *ti, ta, to* upotrebljavaju i oblici *toti, tota, toto*: *Ne kak ve tota deca se imajo. / Mi smo sam joko delali, ali od totoga dela smo slabo meli.*

d) Upitno – odnosne zamjenice

U najvećem dijelu međimurskog dijalekta za živo se upotrebljavaju zamjenice *što* (od starijega **kb-to* čiji razvoj odgovara razvoju glagola *šteti* < **hteti*) i *ko*: *Što je ne hodjo, jemo je nič to ne bilo.*

Za neživo se upotrebljava zamjenica *kaj* (od starije zamjenice **ka-iθ*). Pridjevske zamjenice *šteri, koji, čiji* u većini govora gornjeg poddijalekta, macinečke skupine i Dragoslavcu glase *keri, kera, keru*. Dekliniraju se kao i pridjevi. *Šteri* i *koji* imaju isto značenje i uporabu, ali u Črečanu se najčešće ipak koristi *šteri*: *To nam je malo smetalo, mi šteri smo hodili, ne.*

e) Neodređene zamjenice

Njd: *Onda saki je z svojim tipom kak je mogo delo.*

Upitno-odnosne zamjenice koje pripadaju neodređenim zamjenicama jesu sljedeće:

a) za živo *nešći/nešče, nišći/nišče*: *I čuj, neje nišći delo.*

b) za neživo *nekaj, ništ, nič, nikaj*: *Ali te za Božić itak smo si malo nekaj preskrbeli. / Što je ne hodjo, jemo je nič to ne bilo.*

Postoje i sintagme srodne složenim neodređenim zamjenicama: *Kak gud, kakši gud malički eli kakši.*

f) Zamjenički pridjevi

U većini su međimurskih govora oblici na -š-: *kakši, takši, uvakši, onakši, nikši, nekši*.

To takšo veselje bilo, pa de, da bi nam mogli kupiti kakšo čokolodico.

3.6. Brojevi

a) Glavni brojevi

U nekim govorima međimurskog dijalekta javlja se i deklinacija brojeva do 10, ali u črečanskom govoru dekliniraju se brojevi samo do 4. Brojevi se dekliniraju kao pridjevi Blažeka, 2008: 138):

Njd: *Dve smo jene nosile.*

Gjd: *Mali prevnok, ve dve leta star.*

Ajd: *To si meo sako nedelo k meši jeno opravo, jedne šlape.*

Kao što se može uočiti iz gore navedenih primjera broj 1 ima dva oblika: *jeden* i *jen*.

Potvrđeni su i sljedeći glavni brojevi: *Jena te dvanojst, jena seden.* / *Z Črečan nas ga bilo sam nekaj na petnojst.* / *Te osenojst meseci v vojski se služilo.* / *To več pedeset tri leta minulo.* / *Od stotine, tri či so išli v školo.* / *Kaj je storo več prek sto pedeset let.* / *Sakoj petsto, to te bilo čuda.*

b) Redni brojevi

Redni brojevi dekliniraju se kao oblici pridjeva određenog vida.

Njd: *Te naš Niko, tretji razred hodi, of pa drugi več hodi, Marin, v šesti.*

Gjd: *Do četrtega razreda sem prehojala z pet.*

3.7. Glagoli

Brojnost glagolskih kategorija u odnosu na praslavensko stanje smanjila se. U potpunosti su se izgubili aorist (osim oblika *bi* kojim se tvore kondicionali), imperfekt, prilog prošli, pasivni particip prezenta i dvojina. Glagoli u međimurskom dijalektu imaju sljedeće kategorije: 1. aspekt (svršeni i nesvršeni vid); 2. sustav paradigm za izricanje vremena (prezent, perfekt, futur, pluskvamperfekt); 3. sustav paradigm za izricanje načina (indikativ, imperativ, kondicional I. i II., optativ); 4. stanje (aktiv, pasiv); 5. broj (jednina, množina); 6. lice (tri lica); 7. sustav infinitivnih oblika (infinitiv, supin, prilog sadašnji, pridjev radni, pridjev trpni, imenica). (Blažeka, 2008: 140)

3.7.1. Infinitiv i supin

U većini govora razlikuju se infinitiv i supin pa je prema tome kajkavština, kao i slovenski i lužičkosrpski, među rijetkim slavenskim idiomima koji su sačuvali supin. Supin se upotrebljava kao dopuna glagolima kretanja i mogu ga imati samo nesvršeni glagoli. (Lončarić, 1996: 108)

Supin: *Več so ti rekli žuri se dimo z škole, idemo okopat.* / *A mija pa ka smo te išla z motorom naklodat.*

Infinitiv: *Nesi smeо iti v cirkvo.* / *Dojdi to, sušiti je bilo treba.*

3.7.2. Sustav paradigm za izricanje vremena

a) Izricanje prošle radnje

U svim govorima postoji perfekt (opće prošlo vrijeme) koji se tvori od nesvršenog prezenta glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog:

2.1.jd. *Nesi mogo biti ka bi bio čez pol noči.*

1.1.mn. *Po da Božić mino te smo to malo prešparali ka smo meli malo obilnije.*

3.1.mn. *Pa to te negda su tu bile v Črečani, to su bile, to so si povedali, najlepše zobave.*

U nekim govorima postoji i pluskvamperfekt (najčešće u ekspresivnijem pripovijedanju), koji se tvori od perfekta glagola *biti* i pridjeva radnog. (Lončarić, 1996: 108) Nema potvrđenih primjera u zapisu.

Prošlo se vrijeme može izricati i kondicionalom I., i to za učestale radnje koje su se ponavljale (Blažeka, 2008: 151): *Te bi se podiralo. Zoto se ne morti podiralo jer su to bile store stene.*

Aorist se u cijelom međimurskom dijalektu očuvao samo u obliku *bi*, koji služi za tvorbu kondicionala I. i II. U svim je licima isti.

Prema tome, od mnoštva oblika kojima se u praslavenskom izricala prošlost (jedan asigmatski, dva sigmatska aorista, imperfekt, perfekt, pluskvamperfekt, aktivni participi preterita I) ostali su samo perfekt i pluskvamperfekt (i aorist u obliku *bi*).

b) Izricanje buduće radnje

U međimurskom dijalektu kao i općenito u kajkavskom narječju postoji samo jedna paradigma za izricanje budućeg vremena. Budućnost se može izricati i prezentom (nisu pronađeni primjeri u zapisu).

Futur se tvori svršenim prezentom glagola *biti* i glagolskim pridjevom radnim što je jedna od glavnih općekajkavskih osobina: *Saki svoje kak bo mogo, bo delo. / Tam bomo kupčali, tam bomo bračali.*

U sljedećim primjerima vidi se skraćivanje svršenog prezenta glagola *biti* kad dolazi do negacije - *ne bodem* prelazi u *nem*: *Pa jo se duže nem z motorom vozila pa močila. / Jo se ti več nem pelala naklodat niti za boga.*

c) Prezent

Gramatički morfemi za prezent u međimurskom dijalektu jesu sljedeći (Blažeka, 2008: 145):

Tablica 7:

	Jednina	Množina
1.	- <i>m</i>	- <i>mo</i>
2.	- <i>š</i>	- <i>te, -ste</i>

3.	- Ø	- o, e, - jo, - do

Nastavci su potvrđeni u sljedećim primjerima, ali nije pronađen primjer za 2.l.mn.

1.l.jd *Da to jo ovaj nam,vam, našaj vekšaj povedam, tak posluša da, ali kaj.*

2.l.jd. *Kaj ak si ne okopo kak i den denes, ako ne pošpricaš, zabadaf, ne seješ kuruzo.*

3.l.jd. *Kak i naš mali ve prevnok, ve dve leta star, pa zno ova je bojša, ova je bojša.*

1.l.mn. *Šteli smo si tam hižo delati na ovrataj, kak imamo zemle prek, tu kak, of veliki falat.*

3.l.mn. *A prej z tom poljoprivredom, tak zafrkovlejo, oni sam svoje zdijejo.*

3.7.3. Glagolski načini

a) Imperativ

Imperativ je zapovjedni glagolski način. U međimurskom dijalektu nema u kajkavskim govorima vrlo čestog, morfema *-e* koji potječe od jata u praslavenskom. Osim morfema *-i* postoje i morfemi *-j* i *-Ø*. Na njih se dodaju morfemi za lice i broj. (Blažeka, 2008: 149)

Tablica 8:

	Jednina	Množina
a.	- <i>i</i>	- <i>imo, - ite</i>
b.	- <i>j</i>	- <i>jmo, - jte</i>
c.	(<i>j</i>) - Ø	-(<i>j</i>)- <i>mo, -(j)te</i>

2.l.jd. *Ti idи, pa boš tam tjeden dni. / I onda je tam, čuj, čuda leži.*

1.l.mn. ***Idemo** okopat.*

2.l.mn. *Ite si tu v dučan nekaj kupite, ne.*

b) Kondicional

Kondicional je složeni glagolski oblik. Kondicional drugi jako je rijedak u kajkavskim govorima i isto kao pluskvamperfekt upotrebljava se samo u ekspresivnijem govoru. Kondicional prvi tvori se od glagolskog pridjeva radnog svršenih i nesvršenih glagola i aorista pomoćnog glagola *biti* (Blažeka, 2008: 156): *Nesi mogo biti ka bi bio čez pol noči. / Ne znam kaj bi rekla.*

3.7.4. Glagolski pridjevi i prilozi

a) Glagolski pridjev radni

Glagolski pridjev radni tvori se od infinitivne osnove, morfema *-l* i morfema za rod i broj (-Ø, -a, -o, -i, -e, -a). On ima šest oblika: po tri roda za jedninu i množinu. Pridjevom radnim tvore se perfekt, futur, kondicional I. i II., pluskvamperfekt i optativ. Morfem *-l* za muški rod jednine čuva se samo u donjem poddijalektu. U govorima bliskima susjednim slovenskim prešao je u

nastavak *-o*, a u središnjem dijelu međimurskog dijalekta u nastavak *-u* (neslogotvorno u). (Blažeka, 2008: 153) Budući da je Črečan relativno blizu slovenske granice, a pripada središnjem dijelu međimurskog dijalekta, mogu se čuti nastavci *-o* i *-u*: *I čuj, neje nišči delo.* / *Kaj ako si ne okopo kak i den denes, ako ne pošpricaš, zabadaf, ne seješ kuruzo.* / *Onda smo, je on hmru te smo mi ostale išče dosta male.* / *I tak je te, me posluhnu.*

b) Glagolski pridjev trpni

Glagolski pridjev trpni jedini je pravi očuvani particip u kajkavskom narječju. Može imati sve osobine pravog pridjeva: stari oblik određenog vida i stari oblik neodređenog vida te komparaciju ako to dozvoljava značenje. Redovito zadržava opreku svršenost – nesvršenost, a tvori se od prijelaznih glagola. Služi za tvorbu svih pasivnih konstrukcija, a može se upotrebljavati i kao pravi pridjev. (Blažeka, 2008: 155)

Glagolski pridjev trpni tvori se od infinitivne ili prezentske osnove, morfema *-n*, *-en*, *-jen* i *-t* te morfema za rod i broj (*-Ø*, *-a*, *-o*, *-i*, *-e*, *-a*): *To v Črečani so dve bile hiže i jena je tam išče, ve ona stora rezdrta.*

c) Glagolski prilozi

Lončarić (1996: 112) kaže da se u većem broju govora razvio poseban nepromjenjivi oblik, kao i u druga dva hrvatska narječja, koji izriče popratnu radnju, paralelnu s drugom radnjom, dakle istovremenu, koji je nazvan glagolski prilog sadašnji. U većini govora izgubio se glagolski prilog prošli. U govoru kazivačice nije zabilježen nijedan glagolski prilog.

3.8. Prilozi

Prilozi znače mjesto, vrijeme, način, uzrok i neizbrojivu količinu. Za svaku značenjsku skupinu priloga može se postaviti pitanje koje je i samo prilog – mjesni, vremenski, načinski, uzročni ili količinski.

a) Mjesni prilozi

Tam bomo kupčali, tam bomo bračali. / *Ne kaj bi dojšo drugi den po pol noći dimo.* / *Isto dojdo sem, či nemam nič takšega, jim dom kakše kune.* / *Jenoga to pelajo, drugega tam.* / *Pa nikam je nišči ne ijšo.* / *Tu smo negda vuni meli šibje.* / *Drugde ga niti ne bilo kak doma.* / *Kak imamo zemlo prek.*

b) Vremenski prilozi

Kak smo živelj negda. / *I onda po dale je bilo tak, siromaštvo bole.* / *Nega bilo niti stroji kak su ve ka bi se delali.* / *Kaj ako si ne okopo kak i den denes, ako ne pošpricaš, zabadaf, ne seješ kuruzo.* / *Po te so se močili, pa te v školo si moro iti.* / *I tak, posle, posle pa tak, dale se močiš, ne.* / *A prej*

z tom poljoprivredom, tak zafrkovlejo, oni sam svoje zdižejo. / To tak ka smo se zišli k večero, odvečer de tak pri šteri hiži. / To smo jeli vjutro. / No, te to prejšo, te dobro na zodje bilo.

c) Načinski prilozi

*I tak, pomali onda z tom božjom poljoprivredom. / Mi smo sam **joko** delali, ali od totog dela smo slabu meli.*

d) Količinski prilozi

*I onda je tam, čuj, **čuda** leži. / To je tak **sam malo**, usput. / I tak se z tem onda **išče** močiš. / Oni so bole te bili drveni.*

e) Modalni prilozi

Blažeka (2008: 164) objašnjava vrste modalnih priloga. Modalnim prilozima može se izricati skretanje dijaloga u pravcu pomirljivosti: *Jo sem zapraf ne niti štela.*

Pak (po) se dodaje većini ostalih modalnih priloga zbog pojačavanja tvrdnje, a može doći i sam za sebe: Po te si se močili, pa te v školo si moro iti.

Ron / rom („baš“) služi za ogradijanje od nevjerica: Po vremeno si saki skorom i posla zbavi, rom, nojde či rom ne odma, ali te posle nekak je je več.

Naglašeni ili nenaglašeni dio općih zamjenica ili priloga u kojima je prvi dio neka odnosno-upitna riječ kojim se ističe neodređenost ima u međimurskom dijalektu različite oblike: *Kak gut, kakši gut malički eli kakši.*

3.9. Prijedlozi

Genitiv

Do: *I tak te smo dojšli **do** auta.*

Z: *Reko pa da ne dojšo **z** vojske dimo, ne.*

Dativ:

K: *Leto dni je bila stara da je išo **k** vojski.*

Akuzativ

Čez: *Nesi mogo biti ka bi bio čez pol noči.
(kroz)*

Na: *I v Sloveniju smo hodili, **na** ptujske toplice.*

V: *I v Sloveniju smo hodili. (pokriva značenje standardnoga prijedloga o u lokativu)*

Za: *Ka bi **za** gotove peneze kupuvao.*

Lokativ

Na: *Da bomo tu ostali, **na** grunto.*

V: *Pa to te negda su tu bile v Črečani, to su bile, so so si povedali, najlepše zobave.*

Pri: *Ne bio **pri** vojski.*

Instrumental

Z: *Ne znam **z** kim je bio negda na moru, z nekšim stricom.*

Za: *Oni su tak kak ono **za** božjim hrptom.*

Ž: *I on je to te tak ijšo ka se ž jím pozdravjo.*

3.10. Veznici, uzvici i čestice

a) Veznici

Budući da u živom govoru prevladava parataktični stil, brojnost veznika nije velika. (Blažeka, 2008: 175) Pravi veznici koji su pronađeni u zapisu jesu (riječi koje su samo veznici): *a, ako, ali, či* („ako“), *da, dok, i, ili* (*eli, ali*), *nek, niti, pak*.

Sastavni: *Nit si meo šlape niti šolce, dve smo jene nosile.*

Suprotni: *Negda je bilo siromaštvo preti ve, ali te za Božić itak smo si malo nekaj preskrbeli.*

Rastavni: *Jo se već nem pelala, jo idem dimo eli pa me tu stavi.*

Načinski: *Kak je to se negda bilo, kak smo išće preživeli.*

Vremenski: *Kak boš drugač, da bi tak ne delo.*

Pogodbeni: *I či su išli kam, v Čakovec ali kam, to nigdor nič so nam ne mogli kupiti.*

b) Uzvici

U međimurskom dijalektu zabilježen je velik broj uzvika jer je nekadašnji seoski način života podrazumijevao vrlo bliski život sa životinjama. (Blažeka, 2008: 177) U zapisu su pronađeni samo sljedeći uzvici: *Kak gud, kakši gud malički eli kakši, jaj bože. / Je, nekak je išlo, ne. / A čuj, da se ne tak deca intereserali, stvarno, niti plesati ne znali. / Tak. I tak ti je to, tak.*

c) Čestice

U zapisu su pronađene čestice: *Pak, se, ve, te pa*

4. Sintaksa

Lončarić (1996: 115) navodi da sintaksa kajkavskoga jezika sustavnije istražena, da su njezina istraživanja tek na početku, ali da se novija čakavština i kajkavština manje razlikuju u sintaksi među sobom, nego od današnje štokavštine. Na razini fonologije i morfologije već je dotaknuta sintaksa pa su u ovom poglavlju izdvojena samo najvažnija obilježja.

4.1. Red riječi

a) Klitike

Klitike su riječi koje nemaju svoj naglasak i dijele se na proklitike i enklitike. Proklitike (prednaglasnice) stoje ispred naglašene riječi u rečenici i tako tvore jednu naglasnu cjelinu, a enklitike (zanaglasnice) se naslanjaju na riječ ispred sebe. Zamjeničke i glagolske klitike mogu biti proklitike i enklitike, ali da bi ih se razlikovalo od vezničkih i prijedložnih klitika koje su proklitike, u literaturi se o njima govori kao o *enklitikama* (Lončarić, 1996: 116): *Me posluhnou, pa je išo. / Pa te v školo si moro iti.*

Uz naglašeni prezent glagola biti ne dolazi čestica *li*, pa se pita samim glagolom ili pomoću zamjenice *kaj*: *Si to da vidla? / Te pa sam rekla: Ka pa ve?*

Istaknuta riječ dolazi obično na prvo ili zadnje mjesto, ali može stajati i na drugom mjestu u rečenici: *Je, mi smo ti ne meli veliko gustuvaje. / To znam dišo več dimo.* Katkad je i u običnu govoru pridjev na kraju, obično ako je na njemu rečenični naglasak: *Niti smo z cukorom ne jeli, čaja pa kove, te kove črne.*

b) Infinitiv

Infinitiv često stoji iza imenice ili zamjenice na koju se odnosi i najčešće je na kraju rečenice (Lončarić, 1996: 117): *Veliko, a bilo je se za nič, za podrti. / Te pa po znova delati.*

c) Pridjev radni

Pridjev radni u vezi s imenskom riječju na koju se odnosi (s objektom u rečenici) ponaša se jednako kao infinitiv, najčešće je iza imenice, ali može biti i pred njom (Lončarić, 1996: 117): *Ka smo si z kravaj delali. / Ove pa so morale hoditi ka so im leta kupili.*

4.2. Oblici

a) Kongruencija

Kongruencija ili sročnost slaganje je riječi u rečenici prema gramatičkim kategorijama (rod, broj, lice, padež). Imenice kao *sluga, japa* i u jednini i množini obično su muškoga roda (Lončarić, 1996: 118): *Japa je te hmruo mi, pred leto dni.* Uz brojeve *dva, tri, četiri, obodva/obodve* imenice muškog roda su u množini (i kopula), u odgovarajućem padežu: *To v Črečani so dve bile hiže./ Te smo eto toga motora meli jeno dve, tri leta.* Uz brojeve veće od *pet* imenice su sva tri roda u genitivu množine: *To več pedeset tri leta minulo./ Šest dece ga bilo, ne.* Predikat uz brojeve veće od *pet* obično se slaže s logičkim subjektom, a ne s brojem: *Nas so bili šest dece.*

Sa zamjenicom *saki* glagol je ili u jednini ili u množini (Lončarić, 1996: 119): *Onda saki je z svojim tipom delo kak je mogo./ Te smo to saki svoje počeli delati.* S prilozima *kuliko, tuliko, pono, malo* imenica i zamjenica je u G mn., a glagol je u jednini: *Kulko se kruha meče fkrej.*

b) Padeži

Karakteristična je upotreba etičkog dativa, posebno zamjenice *sebe* (Lončarić, 1996: 121): *Ali te za Božić itak smo si malo nekaj preskrbeli./ Ka smo si z kravaj delali.*

Akuzativ može doći bez prijedloga *v* kada kazuje vrijeme ili cilj kretanja: *Te naš Niko tretji razred hodi.*

Instrumental sredstva redovito je s prijedlogom *z*: *Jo sem ti išla z biciklinom na venčaje i v baloneru! / A mija ka smo te išla z motorom naklodat.*

Imenice muškog roda za neživo mogu biti u G umjesto u A: *Pet kamenčići takši mali, to da smo išle s škole smo toške zmetale fkrej i te toti pet špileki je bilo.*

c) Glagolski oblici

Lončarić (1996: 122) navodi da je upotreba infinitiva u kajkavskim govorima proširenija nego u drugim našim narječjima. Obična je kajkavska sintagma *za + infinitiv*, kao i u čakavštini: *A ti kaj pa imaš za prodati, ti pa niti nemreš negda prodati./ Veliko, a bilo je se za nič, za podrty.*

Prezentom svršenih glagola može se izricati budućnost: *Kaj ak si ne okopo kak i den denes, ako ne pošpricaš, zabadaš, ne seješ kuruzo.*

U izricanju perfekta može se izostaviti kopula: *A cukor pa bio drogi.*

Umjesto kondicionala ili namjerne rečenice upotrebljava se futur: *Ali tak smo bili ono, kajm ti rekla, ono zadovoljni deca. (kajm – skraćenica od kaj bom)*

Česta je upotreba imperativa glagola *dati* i *htjeti* uz imperativ drugih glagola: *Dej idи nekam de moreš nekšoga auta dobiti na kredit.* Imperativ *hodi – hodite* dodaje se imperativu ili supinu drugih glagola da bi se izrazila blaža zapovijed: *Hodi pa moramo iti.*

Kondicional s veznikom *da* upotrebljava se u irealnom značenju: *To da si čuo ka bodo vatrogasci meli, to smo se več tak veselili ka bomo plesali.*

4.3. Vrste riječi

a) Imenice

Lončarić (1996: 125) navodi da je karakteristična upotreba imenice *treba* umjesto glagolga *trebati*. Ta se imenica ne deklinira, ima samo N jd., a dolazi samo u svezi *treba je* (ili negirano *ne treba*): *Sušiti je bilo treba. / I kravaj je treba bilo nasušiti.*

b) Pridjevi

Od prezimena, muških i ženskih, obični su pridjevi koji dolaze prije imena (Lončarić, 1996: 126): *Lesingerova Marica, ona je jeno leto bila od jega stariša.* U nekim se govorima, pa tako i u črečanskom, naziv po roditeljima, mužu i kući izriče pridjevom od imena, naziva osobe ili kuće, a stoji iza imena osobe o kojoj se govori: *Jo sam dišla spot i Tonček Kolaričov, tam vaš sosed dognao k naši hiži.*

Iza komparativa u komparaciji dolaze *neg (nek), kak, ko, od: To takšo veselje bilo, bole neg ne znam kaj.* Lončarić (1996: 126) piše da je u znatnom dijelu govora karakterističan pridjev *rat – rada – rado* (npr. *Rada bi došla*), ali u zapisima nije pronađen nijedan primjer iako se spomenuti pridjev često koristi i u Črečanu.

c) Zamjenice

Obična je posesivna upotreba povratne zamjenice u D (*si*) (Lončarić, 1996: 126): *A kamoli ka bi si zbirali. / I ve da si naprovioš i onda hmerješ.* Odnosne rečenice koje se odnose na neživo obično

se vežu s glavnom rečenicom odnosnom zamjenicom *kaj* koja se u črečanskom govoru često skraćuje u *ka*: *Za tjeden dni mama spekla kruha f pečnici ka smo tjeden dni kruha jeli.*

d) Brojevi

Broj *jeden* (*jen*) upotrebljava se kao neodređeni član, kao i primjerice u njemačkom jeziku (Lončarić, 1996: 127): *To si dobio jen faločec polne, večer ništa.*

e) Prilozi

Lončarić (1996: 128) navodi da za pojačavanje i uopće modificiranje pridjeva, drugih priloga i glagola služe prilozi *čuda*, *dosti/dost*, *cisto*, *jako*, *kruto*, *prav*, *preik na preik*, *preveč*, u zapisima je pronađen samo sljedeći primjer: *A negda pa ga nas bilo strašno čuda v mojem razredo.*

f) Glagoli

Karakteristična je povratnost nekih glagola za razliku od drugih hrvatskih govora u kojima su obično nepovratni (Lončarić, 1996: 129): *Te kaj si se nafčjo. / I dopelo se za nami.* Uz glavni glagol često se koristi i glagol *znam/znom* kako bi se naglasilo ono što osoba zna ili misli: *V grodaj je bilo čuda znam, jo mislim lepše. / Jo znom reči: pa kaj ovi tam v gorim krajo...*

g) Negacija

Prezent, futur i kondicional niječu se česticom *ne* (Lončarić, 1996: 129): *Drugde ga niti ne bilo kak doma / Ne bio pri vojski.*

h) Prijedlozi

Prijedlog *k* s dativom se upotrebljava tamo gdje se u standardnom jeziku koristi prijedlog *na*: *To si meo sako nedelo k meši jeno opravo. / To tak ka smo se zišli k večero.* Prijedlog *v/vu* često se izostavlja i akuzativ može doći bez njega kada kazuje vrijeme ili cilj kretanja: *Te naš Niko tretji razred hodi.*

5. Leksik

U črečanskom govoru kao i u cijelom međimurskom dijalektu ima puno riječi stranog podrijetla zbog povijesnih okolnosti zbog kojih je Međimurje bilo pod austrijskom i mađarskom vlašću.

- a) **hungarizmi:** *falat*, *beteg* (bolest), *pajdoš* (priatelj), *klobos* (kobasica), *hasen* (korist), *oblok* (prozor), *črešja* (trešnja), *jezero* (tisuću), *gomb* (dugme), *fela* (vrsta).
- b) **germanizmi:** *grunt*, *korpa*, *ringlin* (naušnica), *štompfe* (čarape), *cukor*, *hamer* (čekić), *cifršlus* (patentni zatvarač), *cug* (vlak), *cvikeri* (naočale).

Črečan ima dosta pasivnog leksika, riječi koje se više ne koriste jer nema potrebe za tim. Poljoprivreda se modernizirala, više se ne koriste alati i strojevi koji su se nekad koristili (*brone -*

drveno ili željezno postolje sa klinovima za usitnjavanje zemlje, *jarmek* - pomoćno sredstvo za vuču), ne igraju se igre koje su igrale naše bake (*škorjanček* – komadić drva), nema više običaja poput *čehare* (čehanje perja). Također, više nitko ne koristi konje ili krave za rad na poljima (*ci* – naredba konju da ide lijevo, *čo* – naredba kravi da ide desno).

a) Imenice

<i>Beciklin, biciklin</i>	–
bicikl	
<i>Cekar</i>	– međimurska
torba	pletena od
kumušine	
<i>Cirkva</i>	– crkva
<i>Cukor</i>	– šećer
<i>Čurke</i>	– krvavice
<i>Dečker</i>	– dečko
<i>Dete, deca</i>	– dijete, djeca
<i>Falat</i>	– komad
<i>Grod</i>	– grad
<i>Grunt</i>	– imanje, posjed, dvorište
<i>Gustuvaje</i>	- svadba
<i>Hčer</i>	– kćer
<i>Hiža</i>	– kuća
<i>Hrbet</i>	– leđa
<i>Japa</i>	– tata
<i>Kameje</i>	– kamenje
<i>Kelešica</i>	– vrsta kolača
<i>Kromper</i>	– krumpir
<i>Kuruza</i>	– kukuruz
<i>Leto</i>	– godina
<i>Oblok</i>	– prozor
<i>Otvoreje</i>	– otvorenje
<i>Pajcek, svija</i>	– svinja
<i>Penezi</i>	– novci
<i>Prevnok</i>	– praunuk

Prhkači – suhi, sitni

kolači

Prošćeje – proštenje,

crkveni god

Pucka – cura

Rit – tur

Šijak – vrat

Škorjanček – komadić

drva (Škorjančekovali
smo se.)

Škotlica – kutijica

Škrake – rašljе

Škrlok – šešir

Solci – visoke cipele

Špilek – kamena kuglica

(špilekovati – igrati
kamenim kuglicama)

Trate – livada, pašnjak

Toška – torba

Velesejem – velesajam

Vulica – ulica

Zemla – zemlja

b) Pridjevi

Celi – cijel

Črni – crn

Dauko – daleko

Drogi – skup (Cukur je
biu drogi.)

Fal – jeftin

Hudo – loše

Som – sam

Stori – star

Šklisko – sklisko

Rezrti, rezdrta, rezdrto

– urušen, urušena,
urušeno

c) Zamjenice

Jo – ja

Nekaj – nešto

Nič – ništa

Šteri, štera, štero – koji,
koja, koje

Toti, tota, toto – taj, ta, to

d) Brojevi

Jen, jena, jeno – jedan,
jedna, jedno

e) Glagoli

Biti lačen – biti gladan

Cepati – cjepati

Delati – raditi

Diti – otići

Dognati – dovesti

Hmreti – umrijeti

Iti – ići

Minuti – proći

Nafčiti – naučiti

Naklodati – natovarivati

Nastilati – stavljanje stelje na pod životinjama (piljevine, slame)
Nucati – trebatи
Pelati se – voziti se
Podleteti – podletjeti
Podmekovati – izmicati
Posluhnuti - poslušati
Posprovlati – pospremati
Povedati – govoriti
Prehojati – prolaziti
Premišlovati– razmišljati
Preskrbeti – priuštiti
Prifčiti – naviknuti
Razjemati – uzeti
Ružiti - bučiti
Shojati se – nalaziti se
Služiti – više značenja – održati, raditi za neku naknadu
Spozahačiti - zakačiti
Štetī – htjeti

Zakapuriti – dati akontaciju
Zapičiti – zapiknuti
Zeti – uzeti
Ziti se – sresti se

f) Prilozi

Čuda – puno
Čez – kroz
De – gdje
Denes - danas
Dimo – doma
Drugač – drugačije
Fčasi – brzo
Fkraj – na stranu (*Toške smo zmetale fkrej.*)
Itak – ipak
Išče – još
Komaj – jedva (*Komaj čekam.*)
Kre, krej – pokraj (*Tu kre vatrogasnoga doma*)

Nazoj – nazad
Na zodje – na kraju
Negda – nekad
Nigdor – nikad
Odvečer – poslijepodne
Polek – pokraj
Praf – pravo (*Meni je nerom praf bilo.*)
Prej, predi – prije, najprije
Preti ve – nasuprot sada
Rom – baš
Ve – sada
Vjutro – ujutro
Te – onda
Zabadaf – besplatno
Zapraf – zapravo

g) Prijedlozi

V – u
Z, ž – s

6. Zaključak

Nakon temeljite analize i preslušavanja zvučnog zapisa potvrđuje se na početku postavljena hipoteza da se u Črečanu čuvaju odlike kajkavskog narječja, točnije međimurskog dijalekta. Na mnogim primjerima može se vidjeti da je refleks jata ekavski, da se ne provode sibilarizacija i jotacija, naglasak može biti na bilo kojem slogu bez obzira na položaj riječi te se sačuvao stari troakcenatski sustav. Jedna od važnijih osobina kajkavskog narječja je obezvучenje na kraju riječi što se dosljedno čuva u govoru Črečana. Također, u črečanskom govoru ima mnogo kontrakcija, a upotreba vokativa nije dosljedna – nekad se upotrebljava, a nekad ne. U Črečanu se zbog blizine slovenske granice još uvijek može čuti dvojina iako nedosljedno. Zanimljivo je da se kod imenica a-vrsta muškoga roda koje označuju nazine naselja umjesto lokative jednine rabi lokativ množine (npr. Idem v Črečane).

Črečan je udaljen 5 kilometara od slovenske granice pa stariji ljudi još uvijek koriste neke slovenske riječi i odlike (dvojina, sklonidba glagola). Također, Črečan je 20 kilometara udaljen od Čakovca pa starije riječi istovremeno padaju u zaborav jer mladi školovanjem ili radom u Čakovcu preuzimaju njihov govor. No, još uvijek te promjene nisu toliko drastične pa se u Črečanu u velikoj mjeri sačuvao stari kajkavski izričaj, što potvrđuju i rezultati istraživanja.

Utjecaj standardnog jezika na črečanski govor još uvijek nije toliko velik, kod mladih je usađena svijest o potrebi čuvanja vlastitog govora. Naravno, govor se s vremenom mijenja i prilagođava se novim potrebama i riječima, ali bitno je da smo mi mještani svjesni našeg kajkavskog blaga i da radimo na očuvanju starih riječi.

7. Literatura

1. Blažeka, Đuro 2008. *Medimurski dijalekt*. Čakovec, Matica hrvatska.
2. Lončarić, Mijo 1996. *Kajkavsko narječe*. Zagreb, Školska knjiga.

8. Prilog

8.1. Transkripcija zvučnoga zapisa Katarine Magdalenić

Kak smo živeli negda. Negda je bilo siromaštvo preti ve, ali te za Božić itak smo si malo nekaj preskrbeli, ne i tak, ali ne tak kak je ve, to niti govora, i tak onda pomali to išče nesi smeо, to bio te komunizam, nesi smeо iti v cirkvu tak kak se ve ide, pa jedno pa drugo, i to nam je malo smetalo, mi šteri smo hodili, ne. Što je ne hodjo, jemo je nič to ne bilo. A i onda kaj drugo, onda kak smo mogli dale, po da Božić mino te smo to malo prešparali ka smo meli malo obilnije, ne, za Božić, ne, obilnije, ali ipak, malo drugač kak ove nedele, ne. I onda po dale je bilo tak, siromaštvo bole. I čuj, neje nišči delo, onda išče, tata nam je bio betežen, ne, onda znoš kak je to bilo, i hudo, hudo. Onda smo, je on hmro te smo mi ostale išče dosta male, po je ne bilo dobro, onda smo morale se i mi delati, tri smo bile hčeri, ne. Jo sem bila najstariša, jo sem bila, no, jo sem bila sedenojst let stara da je on hmruo, a sestra bila jena te dvanojst, jena seden i to tje te po ne bilo sjajno, ne. I tak, pomali onda z tom božjom poljoprivredom, nega bilo niti stroji kak su ve ka bi se delali, ne, to smo se ručno delali, ručno okopali kuruzo, krompere, kuruzo smo čak negda i tri pot jenoga falata okopali ako je bilo de žvolo, drač je roso, kaj ako si ne okopo kak i den danes ako ne pošpricaš zabadaf, ne seješ kuruzo. Po te se se močili, pa te v školo si moro iti, več so ti rekli žuri se dimo z škole, idemo okopat, dojdi to, sušiti je bilo treba. Krove smo meli, ne, ka smo si z kravaj delali, i kravaj je treba bilo nasušiti, tam na senokoši dojdi tam boš, tam bomo kupčali, tam bomo bračali. A danes to se se dela z mašinerijom, ne, i onda je tam, čuj, čuda leži. I tak ti je to pomali išlo, išlo. I onda da smo se to si spooženili onda saki je z svojom tipom kak je mogo delo. I tak, posle, posle pa tak, dale se močiš, ne. A prej z tom poljoprivredom, tak zafrkovlejo, oni sam svoje zdižejo, ne, a ti kaj imaš za prodati ti pa niti nemreš negda prodati ono kaj imaš, i tak, se z tem onda išče močiš. I to bi ti to ve onda bilo, naš, to je tak sam malo, usput, tu pa tam, ne, kak je bilo. To da je dohojala nedela to smo se veselili več, ne, veselile nemo nič ve delale, ve bo nedela svetek pa itak malo bo po bojni strošek kak ove dneve, ne. To takšo veselje bilo, pa de, da bi nam tam mogli da kupiti kakšo čokolodico, to kak ve to deca, imajo se forme, več tote kak i naš ve mali prevnok, ve dve leta star pa zno ova je bojša, ova je bojša, de bi si mi, mi negda, da bi nam bor faloček dali pa bi si nej nikaj rekli, a kamoli ka bi si zbirali, ne kak ve tota deca ve se imajo. Se narodi ima beciklina več, ima motora jedno drugo, pidžame, več ga donesejo z bolnice v pidžami, negda si niti pidžamo ne meo ka si v školo išo. Nit si meo šlape niti šolce, dve smo jene nosile, ne. I tak, to ti je bilo onda veliko, mislim, siromaštvo preti ve, preti ve. Makar je i čuj i ve to ljudi povedaju, ne kak je ve to jeno, drugo, al je išče dobro jo velim, išče je dobro kaj ve toti mlodi či mu i ti povedaš, pa si mislim, e pa kak, kak je to bilo, to ne bilo tak. Neso to mlodi doživelji, ne. Mislim moja generacija, pa od mojih sestri, uni išče to je, onda se več ve to malo poboljšalo, ne, štere so bile od nas išče malo te mlajše. I tak, to ti je, strašno, ono strašno dok se zamislis kak smo spreživeli to, ne. Pa za obleći, pa to isto, to si meo sako nedelo k meši jeno opravo, jeden šlape, ka bi to sako nedelo si drugo bluzo obleko pa išo kam. No, pa niti nikšoga kina ga ne bilo, nič smo ne meli, to tak kaj smo se zišli k

večero, odvečer de tak pri šteri hiži ka smo se tam malo spominali, zafrkovali, je, ali si več moro biti da je zvonilo Zdravo Marijo doma, ne ka bi dojšo drugi den po pol noči dimo. To, i čuj, to to si se tak ono prisje, več da je tota vura dohojala, ne, ka stvarno nič te ne moro nišći opominjati ka si se žurjo dimo ka si dojšo, i kaj nikomo nič, po je minulo tak nedela. Ne ka bi išo tam ve na nekše zobave, na nekše ne znam kaj, toga ga opće ne bilo. Ne znam, strašno, kak su išče ta omladina spozrasla tak negda kak je to ne bilo, kak ne. Čuj, v grodaj je bilo, v grodaj je bilo čuda znam, jo mislim lepše i oni so ipak malobole živeli, ne, kak mi tu na seli, ali mi tu na seli, mi smo tu bili kak mučeniki. Mi smo sam joko delali, ali od tologa dela smo slabo meli, i tak, ne znam drugo kak bi rekla, siromaštvo. To ve, pa toti mali, pa te, te naš Niko, tretji razred hodi, of pa, of pa drugi več hodi, Marin, v šesti je, pa to ve oni. Isto dojdo sem či nemam nič takšega, jim dom kakše kune, ite si tu v dučan nekaj kupite, ne. Pa de, negda nam, niti, niti, ma kaj, niti smo z cukorom ne jeli, čaja pa kove, te kove črne, to smo niti za tu na seli ne znali, za kovo črno, to ovi v grado su pili, a mi ne. To, a, strašno ne, strašno, no. I či su išli kam, v čakovec ali kam, to nigdor nič so nam ne mogli kupiti, kaj da so ne meli, to si več kaj bi si skuho, ne, več si mislio, koga boš skuho či kaj si bi kupjo, kaj bi deci te kupuvali, to su si več za kuhjo te ono, ako smo z cukurlinom jeli, ka smo ne meli cukura. Ne, cukurlin je bio fal, a cukur pa bio drogi. Te pa so kupuvali, to, pa znoš oni, tabletice, ne, pa te to, pa ono frank kovo, pa difko, to smo jeli vjutro, te si si z tem mogo zasladići, ne. A cukura pa si, smo meli sam za kaj, za zamesiti, to ka so zamesili zdigano. Nikši ovak so se niti ne prhkači pekli kak se ve to pečejo, i kroz tjeden si spečeš, ne, i se. To te sam bor nekše one kelešice ka so v nedelo. E da bi takšo bilo, to bi bilo veselje, nego sam kelešice čiste pa zlevenke pa tak, al kaj bilo nam je dobro, da si drugo ne meo, bilo je dobro i tomu si se prisje. I zoto velim, to ve nebreš, tote mlode, da to ve jo ovaj nam, vam, našaj vekšaj povedam, tak posluša da, ali kaj. Of Marin veli je pa kak si te baka mogli to tak, išče živeti. Je, kak smo živeli, živeli, nesi mogo z toga, nič, nikam, ne, tak. Je, nekak je išlo, ne. Ali danes je stvarno, danes je, te mlodi uživajo i dobro ji je i zaškolajo se, te posle, ne, po vremeno si saki skorom i posla zbavi, rom, nojde či rom ne odma, ali te posle nekak je je več, ali negda je to bilo de. To, od stotine, tri či su išli v školo, ka su meli mogućnosti, ka so im bili tata ali deda na kakšim ka su ih mogli zdržovati, mi pa tak drugi. A dece pa ga čuda bilo, čuda. Mojo godište ga bilo nekaj na, z Črečan nas ga bilo sam nekaj na petnojst, mojo godište. Pa te znoš, kak je bio razred veliki, te pa još Hroščan, Mocinec i Trnovec. A ve, po jeden, dvo ka je to nekam vozijo, jenoga to pelajo, drugega tam, ne, ka niti čak v Mocinci ve to so ne si. A negda pa ga nas bilo strašno čuda v mojem razredo, mojo godište je bilo plodno. Jaj, Isuse Dragi, ali tak smo bili ono, kajm ti rekla, ono zadovolni deca, i veseli i se, ka so morti vejeni ne tak, dobro, ne, dobro se ne osjećajo. To ve ono da ti tak dojde se na pamet, da si to premišlovleš, ka bi se i smejo i plako, i, ne znam kaj bi rekla. I tak.

8.2. Transkripcija zvučnog zapisa Nevenke Ozmec

Takši je običaj bio tri dni se gostuvaje služilo. I to 'fpondelek, tork i sredo i onda da so se zišli, svati, onda so bile čurke i hladnetina, to je bilo kak predjelo, onda so je bio ručak, i onda so išli na venčaje i to je limena glazba je, svirala, več moji teti, al' jesu ovi možikoši bili več, ali i limena glazba je bila. Tak,

malo je bilo drugač jer so doma, ne? Gostuvaje je doma bilo, ne kak ve to po krčmaj pa i ženske so noslike kokoši, se kaj je treba bilo se doneslo, ne? Ve pa sam denes penezi. Meni se ono lepše vidlo. Te tri dni, jen den je bilo pre mlodenki ili pri mlodenco kam je išo šteri za zeta ili za sneho. Tretji den pa te saki svoje. Tak sam i jo služila tri dni isto se moj ženjo.

De ste se vi ženili?

Jo sam se, jo sem ti išla z biciklinom na venčaje i v balonenu! On je bio v vojski i dojšo je na osustvo i onda smo se civilno i to sam v balonenu, smo se pelali. Dvo svedoki z biciklinaj, ne? Na općino onda pa da je dojšo te je još osam meseci služiou. Onda pak smo isto z biciklinaj išli na vjenčaje v cirkvo. Onda so mama moja je kuharilca bila, ona je po gostuvajaj kuhala te so mi to doma pripravili, malo ka sam si zvola krsno kumu pa fermano pa te toti svedoki pa te moja braća. To ti je bilo moje gostuvaje. A navek sam si želeta v belini se ženiti. I tak je nazodje, on je bio bez roditelji, baka ga je odhronila. I tak je ne mogla nič. Te so mi to doma neka malo složili.

Kak pa ste se upoznali?

Upoznala smo se išli smo glet maškore. To je bilo na glosu v središčo te maske lepe i onda sam jo išla pa đelek, pa brat, štef horvatov na zobavo to. I tam sam se upoznala žim, te sam išla plesat. Prva reč je bila ja plešete pa majstorski, moj mož je slovenec.

I te tak smo se onda upoznali i nemije rekeo ka ima poziv je več meo za vojsko. Mi smo se tretjega upoznali, sedamnajstoga je išel v vojsko pa mi je ne vupao povedati ka nej pristala te, ne? I on se z biciklinom te vozio k meni z središča s takšnim biciklinom, ka sam tu pre horvataj plela cekare, pa je samo Đelek išeo vum, reko idem posluhnem če je lojzek ide. Tak je ružio biciklin kaj smo ga tu od križ poti čule da je išo. I tak smo se te upoznali i te mi je povedao. Jo sam se opče to ne za ozbiljno shvatila ka bo on ve došeo. Jo sam dišla i spot Tonček Kolaričov, tam vaš sosed dognao k naši hiži več sam spola i tak smo se tak upoznali i oženili. I te sam bila tam. Bako je sam meo. Mama mu je hmrla da bio štiri leti star, sestra pa dve. I te smo tam bili. Te smo se v nedelišče odselili i te smo v črečanu na zadnje završili ka smo se tu naprajili.

Kak pa te cekare, kak ste pleli, kak to ide?

To pa sam ti plela najpredi da sam hodila več sam završila te samo šest let je bila. Te sam šest let završila a nesam mela mogučnosti dale iti jer smo hižu delali. Šest dece ga bilo, ne? Japa som delao, te sam več bila četrnojst let da sam jo počela plasti, ali plela sam i v nedelo i f soboto. Kaj sem kroz teden splela saki den tri škrloke to sam se dola mami jer je bilo siromaštvo, šest dece. Mama je po gostuvajaj kuhala. To nam je se bilo kaj so zaslužili. Otec je pio, a hiža se delala. Te sam v nedelo pa f soboto sam plela za sebe. Te smo v pondelok smo s kolegicom išle ka smo si kupile plotno za dve haljine, to je bilo moje. O pa sam plela, ali friška sam bila, tri cekare saki den do večera sam splela.